KEMM L-ITTRA KITEB SAN PAWL ?

Fil-Bibbja għandna erbatax-il ittra ta' S. Pawl: waħda lir-Rumani, tnejn lill-Korentin, waħda lill-Galatin, waħda lill-Efesin, waħda lill-Kolossin, tnejn lit-Tessalonkin, waħda lil Filemon, tnejn lil Timotju, waħda lil Titu, waħda lil-Lhud. Iżda xi ħadd jista' jistaqsi: Barra minn dawn l-ittri kiteb S. Pawl xi ittri oħra li huma mitlufa?

Għal din il-mistoqsija nistgħu nwieġbu: Jekk S. Pawl kiteb xi ittri oħra li ntilfu, dawn l-ittri ma jiswewlna xejn, għax ma nistgħux naqrawhom iżjed u anqas ma nafu x'kien fihom. Imma la darba l-għorrief isemmu din il-kwistjoni, ngħidu xi ħaġa fuqha aħna wkoll.

Fl-Ittra lill-Kolossin (4, 16), naqraw: "Meta tinqara minkom din l-Ittra, qisu li tinqara fil-knisja tal-Laodikin ukoll, u li intom taqraw dik ta' Laodikija". Mela S. Pawl kiteb ittra lill-insara Laodikin li ma għadhiex aktar ħajja. Intilfet għal kollox. Ittra lil Laodikin għadha teżisti, imma mhix miktuba minn S. Pawl u mhix dik li jsemmi hu. Barra minn din l-ittra falza lil Laodikin hemm ittra oħra lill-Korintin, oħra lill-Insara ta' Lixandra, u xi ittri bejn S. Pawl u l-kittieb Ruman Seneka. Dawn l-ittri kollha, għalkemm iġibu l-isem ta' S. Pawl qatt ma kienu magħrufin mill-Knisja bħala kitba ta' S. Pawl.

L-Ittra lil Laodikin. Ħafna għorrief jaħsbu li din l-ittra hi l-istess lill-Efesin. Imma lil min kienet mibgħuta, lill-Efesin jew lil Laodikin? Il-Kelmiet "li huma f'Efesus" li jinqraw fl-Ittra lill-Efesin kap 1 u vers 1, aktarx li mhumiex miktubin minn S. Pawl, imma miżjudin wara. F'xi manuskritti mill-iktar qodma ma jinqrawx u l-ittra ma turi l-ebda rabta mal-Efesin, għalkemm nafu mill-Atti 19, 10 li S. Pawl dam aktar minn sentejn f'Efesus u hemm ħadem kemm felaħ (Atti 20, 18-20). Għalhekk igħidu li din l-ittra kienet mibgħuta lil Laodikin, imma dan l-isem kien imħassar imħabba dak li kiteb fuqhom S. Ġwann fl-Apokalissi 3, 14-22. Floku mbagħad daħal l-isem ta' Efesus, belt magħrufa, marbuta ma' l-Appostlu u li ma kellha l-ebda ittra.

L-Ittri lill-Korintin. Barra miżżewġ Ittri lill-Korintin li għandna jidher li S .Pawl kitbilhom xi ittri oħra li ntilfu. Fl-ewwel ittra lill-Korintin 5,9 S. Pawl jgħid li hu kitbilhom biex ma jagħmluhiex man-nies żienja. Dit-twissija ma naqrawha fl-ebda ittra, għalhekk jaħsbu li S. Pawl kien kiteb xi ittra oħra li ntilfet. Iżda l-kelma 'ktibt' tista' tfisser ukoll 'nikteb'. Dan jiġri sikwit fl-ittri Griegi u Latini li fihom *ktibt* tiswa *nikteb*. Dan jidher ċar f'din l-ittra stess. L-ewwel (5, 9) S. Pawl igħid *ktibt* (*egrapsa*), imbagħad fil-vers 11 jerġa' jgħid *issa ktibt* (*egrapsa*). It-tieni *egrapsa*, li għandu miegħu l-avverbju *issa*, ifisser żgur *nikteb* jew *qiegħed nikteb*. Mela l-ewwel *egrapsa* għandu jfisser ukoll *nikteb* jew *qiegħed nikteb*. Mhemmx għalfejn ngħidu li S. Pawl kien kiteb ittra oħra li ntilfet. Iżjed: Fit-tieni ittra lill-Korintin (2,4) igħidilhom li kitbilhom b'ħafna dmugħ. Liema hi din l-ittra tad-dmugħ? Xi għorrief igħidu ċar u tond li hi ittra mitlufa. Oħrajn jaħsbu li hi t-tieni taqsima ta' din l-ittra,

jiġifieri 10-13. Il-kwistjoni hi mħabba u ma nistgħux naslu għal konklużjoni ċerta. Ngħid għalija l-fehma tiegħi hi din: Jekk l-ewwel insara żammew u ma ħallewx tintilef ittra qasira bħalma hi l-ittra lil Filemon mibgħuta lil persuna privata, kif ma żammewx u kif ħallew jintilfu ittri oħra itwal, kif naħsbu, u aktar importanti bħalma kienu l-ittri mitlufa lill-Korintin? Ħaġa tqila biex titwemmen, meta nafu b'liema għożża kienu jinżammu l-ittri ta' S. Pawl. Għalhekk ma tantx innižžilha li S. Pawl kiteb ittri oħra li ntilfu, għalkemm naf li l-kotra tal-għorrief jaħsbuha xort'oħra.

Ittri lill-Filippin. Fl-Ittra lill-Filippin 3, 1 S. Pawl igħid "Li niktbilkom l-istess ħwejjeġ ma jdejjaqnix". Minn dal-kliem uħud jaħsbu li S. Pawl kitbilhom aktar minn darba lill-Filippin, u jwettqu l-fehma tagħhom bi kliem S. Polikarpu li fl-ittra lill-Filippin igħid: "U la jien u l-ebda wieħed ma jista' jilħaq mal-għerf ta' S. Pawl li, meta kien għadu fostkom, kitbilkom ittri li bihom tistgħu tikbru fil-fidi." Iżda dal-kliem mhux bil-fors ifisser "aktar minn ittra waħda". Fil-Grieg il-kelma "ittri" tista' tfisser ukoll "ittra waħda". L-anqas il-kliem ta' S. Pawl ma jfisser bil-fors li hu kitbilhom bosta bosta drabi, imma jfisser biss li S. Pawl kiteb u tkellem bosta drabi fuq l-istess tagħlim jew lill-Filippin jew lil insara oħra. Għalhekk minn dan il-kliem ma nistgħux ngħidu li S. Pawl kiteb aktar minn darba lill-Filippin.

Minn dan il-ftit li ktibna jidher li l-fehma ta' dawk li jaħsbu li S. Pawl kiteb xi ittri oħra li ntilfu mhix ċerta għal kollox. Bħalma għidt fuq, il-fehma tiegħi hi S. Pawl kiteb biss l-ittri li waslu f'idejna u li ma ntilfet l-ebda ittra milli kitbet.

P. P. SAYDON

GAHAN U T-TIEG

Darba waħda fit-triq fejn kien joqgħod Ġaħan kien hemm tieġ, u l-ġirien kienu kollha mistednin minn barra minnu. Nhar it-tieġ Ġaħan qagħad fit-tieqa u ma nkeddx bi ftit meta beda jara ġejjin il-furnâra bit-twâġen tar-ross fuq rashom u l-pagni bit-tiġieġ mixwijin, iħallu riħa ta' xuwa warajhom taqsam il-qalb. Għalhekk daħal 'il ġewwa u beda jaħseb u jaħseb biex jara jsibx tarf ħalli jkun mistieden għat-tieġ huwa wkoll.

Fl-aħħar ġieħ ħsieb f'moħħu u mar jiġri jiftiehem mal-mara. Qalilha: "Mara, issa f'nofs inhar, nagħmlu ta' bir-ruħna li qegħdin niġġieldu. Jien naqbad il-ħatar u inti oħroġ iġri 'l barra u għajjat għall-għajjut. Jien noħroġ niġri warajk u nxejjer il-ħatar. Il-bieb tal-għarusa dak il-ħin ikun miftuħ. Inti idħol iġri ġewwa u jien nidħol niġri warajk. Tajjeb?"

"Tajjeb wisq!" weġbitu l-mara li qatt ma kienet tgħidlu le. U hekk għamlu. Meta raw lil mistednin deħlin għall-ikel, ħallew jgħaddi ftit tal-ħin u mbagħad il-mara ħarġet twerżaq u tiġri barra u Ġaħan jiġri warajha, bil-ħatar f'idu kif kienu ftehmu. Il-mara daħlet għand l-għarusa u bdiet tgħajjat: "Ħennu għalija, ja nies, għax Ġaħan irid joqtolni". U Ġaħan ukoll daħal jiġri ġewwa. "U ħallukom mill-ġlied!" bdew jgħidulhom in-nies. U ġiet omm il-għarusa u qaltilhom: "Ara ħallukom minn dan, insew kollox u oqogħdu kulu magħna!" Dan kien jistenna Ġaħan; intasab fuq mejda u mela żaqq daqs bettija.